

Anton Funtek:

Za hčer.

(Drama v enem dejanju.)

OSEBE:

Oče.

Hči.

Mačeha.

Soseda.

Prizorišče: Siromašna soba. Vhodi na sredi, na desni in na levi strani. Spredaj na levi okno; ob njem pianino, obložen z notami. Pred njim klavirski stol. V levem kotu zadaj peč, poleg nje starošegen stol naslanjač. Ob srednjih vratih na levi omara za perilo, na desni stojalo za obleko. Ob desni steni pogrnjena postelj. Na sredi sobe miza; na njej prižgana svetiljka. Okoli mize trije preprosti stoli. Po stenah nekaj preprostih slik in na steni poleg vrat stenska ura z utežmi. — Dejanje se vrši v pokrajinskem mestu.

Soseda, postarna ženska dobrodušnega obraza, ogrnjena v veliko ruto, sedi pri mizi nasproti srednjim vratom, tako da je obrnjena proti občinstvu, in plete nogavico.

Oče, slok, sivolas, slep mož, trpečega iziaza, z okriljem pred očmi, v dolgi ponošeni suknji, sedi sklonjen v naslanjaču, si z obema rokama podpira glavo in strmi ob tla.

(Ura na steni bije.)

Oče dvigne glavo, posluša in šteje na prste.

Soseda neha pleti in pogleda na uro; po zadnjem udarcu. Devet. (Zazdeha se ji.)

Oče položi roke na naslanjali. Devet.

Soseda začne zopet pleti. Pričelo se je ob pol osmih. — Še dolgo je ne bo, vaše hčere.

Oče. Čez poldrugo uro šele.

Soseda. Meni se dremlje. Ob takem času sem že vedno v postelji. — Ali težko čakate?

Oče. Kaj ne bi? Leta in leta sem koprnel po tem večeru.

Soseda. Pa mraz je pri vas. Premalo kurite, sosed. Na hodniku zunaj se je naredil, srež po zidu.

Oče. Meni je vroče.

Soseda. Ker ste razvneti. To dela nemir. — Zakaj pa niste šli v gledališče?

Oče. Slep človek. Izžet in onemogel. Kako bi bil šel?

Soseda. Oh, zaradi slepote. In zaradi slabosti! Kaj to.

Oče *nemirno*. No, da. Ampak — — (*Umolkne.*)

Soseda. No, kaj?

Oče *razdraženo*. Ona ni hotela.

Soseda. Hči?

Oče. Ne. Žena.

Soseda. Pa zakaj ne?

Oče *kakor prej*. Ker ne mara hoditi z mano. Ker sem ji v nadlego.

Soseda. Vi jo pa tudi vedno slušate. Če bi moja hči prvič pela v gledališču — — Žena gospodari tukaj, ne vi.

Oče *bridko*. Gospodari, da. Odkar sem slep. Prej — No, Bogu bodi potoženo.

Soseda. Zaradi slepote?

Oče. Tudi. Zaradi dvojne slepote, soseda. Zaradi žene. Saj ne veste, kakšna je.

Soseda. Vem. Četudi nisem še dolgo v hiši. Marsikaj slišim tja čez hodnik. Grdo se zadira na vas. Še huje na dekleta.

Oče *vzkipi*. Te ne mara. Sovraži jo, Heleno.

Soseda. Zanj je pač res mačeha. — Siromak! Nadložen in slep po vrhu. — Pa ste že dolgo slepi?

Oče. Četrto leto že teče. — Ponočno delo.

Soseda. Kako to?

Oče. Prepisujte note, kakor sem jih jaz . . . Ob slabi luči. Pozno v noč . . . Pa boste videli, kako razdraženo vam naposled zaplešejo pred očmi. Pa so mi vzele vid.

Soseda. Za vselej?

Oče. Za vselej.

Soseda. To je hudo.

Oče *s povdarkom, mračno*. Grozno je. — Pa naj vam povem: Ko sem čutil, da oslepim, sem se že hotel ustreliti. Na mojo dušo, da. To povem vam. Ker ste dobri. — Celo samokres imam še od takrat. Nihče ne ve zanj.

Soseda *odloži pletivo; prestrašena*. Križ božji! Ustreliti se! To bi bil smrtni greh.

Oče *zamolklo*. Pri meni že ne. In Bog ve, ali se še ne bom. — Pa saj se nisem. Zaradi hčere se nisem. Zaradi žene pa bi se bil. — Vdal sem se v usodo.

Soseda. Recite, v božjo voljo. Tako je prav. Mora že biti dobro za kaj. Bog je hotel tako. (*Zopet vzame pletivo v roke.*)

Premolk.

Oče. Devet šele! — Ko bi me le oči ne peklo tako. In kljuje mi v njih. (*Skloni glavo na prsi.*)

Soseda pomilovaje. Preveč se vznemirjate. To pa sili v možgane in na oči.

Zopet premolk.

Oče se nemirno premika na stolu, dvigne glavo in strmi v zrak; kakor zase. Bog ve, kako je.

Soseda. V gledališču, mislite?

Oče. Da. S Heleno. (*Željno.*) Ko bi bil tamkaj!

Soseda. Kakor Bog hoče. — Trudili ste se dosti ž njo?

Oče prikima. Leta in leta. Rad. Odkar sem oslepel, vedno. Dar ima za petje. Velik dar celo. — Ali je niste še slišali?

Soseda. Časih v svojo stanico. Angelci menda ne pojo lepše v nebesih.

Oče srečen. Kakor bi žvrgolel škrjanček v solnčnem jutru. — To ima po materi. (*Kakor sam zase.*) Drobna stvarca je bila. Pa mlada in vesela kakor ptička lahkokrila. (*Vzdihne.*) Tam doli spi pod južnim solncem. Med mirtami. Pesmi plovejo tamkaj po lovorovih gajih.

Soseda. Dosti ste pač bili po svetu.

Oče. Dosti. Toda prešeren sem bil. Zato se pokorim. Presrečen sem bil. Zato mi je umrla.

Soseda. Ampak Helena, vaša hči, če se ji nocoj posreči — —

Oče nervozno. Kaj bi govorili takisto. Če se ji posreči! Mora se ji.

Soseda. Kakor Bog hoče, sosed. — Hotela sem samo reči, da vam bo v lepo pomoč.

Oče živo. V rešitev, soseda. Ej — potem! Še misliti si ne morete, kako bo potem.

Soseda. Gotovo. Marsikaj bo drugače.

Oče. Helena pri gledališču — ona in jaz nezavisna od te — te ženske — O, novo svetlobo bom gledal v slepoti.

Soseda. Prav. Ampak samo —

Oče. Kaj samo?

Soseda. Samo da gledališki stan ni lep stan.

Oče nejevoljno. Kdo pravi tako? Sam sem bil pri gledališču. Dvajset let. Kapelnik. Tu in tam. V oni-le stanici imam na stenah še vse polno vencev in trakov.

Soseda. Jaz ne bi jih hotela imeti. To je kakor v grobnici.

Oče povesi glavo. Kakor v grobnici. Soseda, res je. Vse je zadehlo v njej. Jaz pa sem zakopan v njej. In spomini prhutajo okoli vencev kakor netopirji o mraku. Ko ni solnca. (*Umolkne, potem hipoma odločno.*) Toda Zveličar je dejal mladeniču: „Mladenič, vstani!“ Helena pa poreče meni starcu: „Oče, vstanite! V svobodo, v luč...“

Soseda. To je pregrešna primera. Tako ne smejo govoriti ljudje. Nikar še tisti pri gledališču.

Oče. Zakaj ravno ti ne?

Soseda. Ker so prelahki. Moj rajni mož je vedno dejal tako.

Oče prezirno zamahne z roko. Oh, vaš mož! Kaj je vedel vaš mož!

Soseda živo. O, prosim! Ugleden trgovec je bil. Izobražen in pameten. Škoda, da je umrl prehitro. Lepe denarje bi si bil še pridobil. Izkušen je bil in izveden.

Oče. Bodisi. Zase. V trgovini. Ampak — (*preteče*) ne žalite mi hčere.

Soseda. Kako li? Saj še ni pri gledališču.

Oče. Da, to je res. Ni še. Samo za poizkušnjo so jo vzeli. (*Odločno.*) Pa bo. Jutri že.

Premolk.

Soseda. Močno jo imate radi, je li?

Oče iskreno. Helena! Moja Helena! (*Se zdrzne.*) Tako vam povem, soseda — če bi se ji kaj primerilo — oh! (*Vznemirjen vstane.*) Pa saj se ji ne bo! (*Sede in nervozno tiplje po naslanjalih.*)

Soseda odloži pletivo in se tesneje zavije v ruto. Mrazi me. Plesti ne morem več. (*Dahne predse.*) Kar sapa se vidi. — Ali še česa potrebujete?

Oče kakor bi se zdramil. Jaz? — Ne. Če hočete, lahko odidete. Pa hvala, da ste pogledali po meni.

Soseda. O, prosim. Nič takega. Sva se vsaj malo pomenila. Ko ste sami. — Pa rajša jo počakam v svoji stanici. Pri peči. Tam je gorko. — Veste, rada bi jo videla, Heleno, kadar pride z vašo ženo. Da bi zvedela že nocoj, kako je bilo. (*Vstane.*)

Oče. Pa z Bogom torej, soseda. — Koliko je ura?

Soseda pogleda na uro. Deset minut čez devet.

Oče *prevzet od razgrete domišljije, kakor sam zase.* Sedaj se je že pričelo drugo dejanje. Velika pesem . . . (*Vstane in trudoma stopa k pianinu; tam sede na stol in zaigra prvo arijo Agatino iz „Čarostrelca“.*)

Soseda *je nehote obstala pri mizi in sedaj zvesto posluša; ko oče neha.* To je lepo. Slišati bi jo hotela.

Oče *vstane; blaženo.* Helenica! To-le arijo poje najlepše. Tako, da človeku kar gomezi po životu. In kaj šele z orkestrom! Včeraj sem jo slišal. Pri glavni izkušnji. (*Stopa nemirno po sobi.*)

Soseda. Sosed, nobenega miru ni v vas.

Oče *obstane živo vesel.* Ker sem srečen, soseda. Spet enkrat. Po dolgih letih. Mladost je prišla k meni v vas. — Lepo je stati na odru. In peti — peti! In vse tako življenje je tudi kakor pesem. Kakor pesem lepote, veselja, svobode . . .

Soseda. To mi je previsoko, sosed. Pozna se vam, da ste bili pri gledališču. — Ampak povejte — vaša žena —

Oče *hipoma mračen.* O ta — to je hudobna ženska!

Soseda. Sovražite jo — —

Oče *stisne pesti.* Zadavil bi jo. S temi-le slabotnimi rokami.

Soseda. Sosed, ne govorite tako brezbožno! — Hm. Ampak dobra gospodinja je. Z doma mora biti že vajena.

Oče. Očeta je gospodinjala. Upokojenega uradnika. Moj hišni sosed je bil. Pa ji je umrl. — O, takrat je bila ponižna, takrat.

Soseda. Pa ste jo vzeli iz ljubezni?

Oče *počasi.* To — — Soseda, pustiva to. — Dobra je bila z Lenico. K sebi jo je jemala. Na izprehod jo je vodila. Pa me je pridobila s to dobroto.

Soseda. Tako. — Ampak, hm. Ko je dobra gospodinja, pa ne vem, kako da ni odločila Helene za kaj drugega.

Oče *razvnet.* Saj nima pravice do nje. Nima je pravice. Saj je le njena mačeha.

Soseda. Ali ima pravico do vas? Pa vendar odločuje, kakor sama hoče.

Oče *stopi k naslanjaču in sede.* Ker sem slep. Ker ne morem ničesar. Ker sem zavisen od nje kakor dete. Ker služi denar s šivanjem. (*Mirneje.*) Pa veste: ni samo hudobna, ampak tudi pohlepna je. Verjela mi je, da bo Helena dobra pevka. Saj ima sama tudi ušesa, da sliši. In kar je zanjo poglavitno: pri

gledališču se služi mnogo, soseda. Mnogo! In potem človek dobro je in dobro pije. In lahko grebe v zlatu . . .

Soseda vzdihne. Denar, denar! Če ga človek ima. — No, kakor Bog hoče, sosed. (*Zazdeha se ji.*) Zdaj pa res pojdem.

Po stopnicah se začuje glasna hoja.

Oče pozorno. Kaj je to?

Soseda posluša. Kdo bi prihajal sem gori? Pa ne, da bi se že vračali —

Oče zmaje z glavo in vstane. Ni mogoče. — Koliko je ura?

Soseda pogleda na uro. Četrť na deset.

Mačeha spodaj. No, le hitro! Kaj pa lezeš tako?

Oče se zdrzne. Ona!

Soseda. Resnično se vračata. Sosed, kaj bi to bilo?

Oče ves vznemirjen. Ne vem.

Mačeha spodaj. Visoko je, ne li? Previsoko zate. Seve. Pa spotakne se lahko človeku, če strmi na same zvezde. Celo tam, kjer jih ni.

Soseda. Ali naj posvetim?

Oče z zadušenim glasom. Le.

Soseda vzame svetiljko z mize in stopa k srednjim vratom.

Mačeha bliže. Ker je preošaben, da bi pazil na tla, pa cepne.

In zvezde in solnce vidi potem obenem. Nos pa se mu zarije v blato.

Soseda odpre srednja vrata.

Mačeha, petinštiridesetletna ženska, zabuhlega lica, odurnega ponašanja, s klobukom na glavi in v zimski jopici, naglo vstopi.

Hči dvajsetletna deklica, bledega obraza, v kostumu Agatinem iz „Carostrelca“, ogrnjena s plaščem, s šerpo na glavi, postoji na pragu srednjih vrat; v naročju drži zavito navadno obleko.

Oče stoji pri peči, pozorno obrnjen proti srednjemu vhodu.

Soseda. Vedve! (*Postavi svetiljko na mizo in postoji poleg mize.*)

Oče se stresne po vsem životu, omahne, pa se ujame za naslanjač; potem stopa negotovo proti mizi.

Mačeha osorno. Medve. (*Potegne hčer s praga in zaloputne vrata za seboj. Nato izpuli hčeri zveženj iz naročja.*) Sem daj te cunje! (*Vrže zavitek v desni kot poleg stojala, si sname klobuk in plašč ter oboje vrže na posteljo. Hčeri.*) Kaj pa stojiš tukaj in zijaš ob tla? Sam Bog me je udaril s teboj.

Hči poveša glavo in stoji ob srednjih vratih, kakor se ne bi zavedala.

Oče *ob mizi, ves trepetajoč; z zadušnim glasom.* Kaj pa je bilo?

Mačeha *se ljuto obrne k očetu.* Ha! Ti! — Ti! (*Plane k njemu in mu zapreti s pestjo.*) Ti glupec stari — na, tukaj jo imaš.

Oče *kakor prej.* Kaj pa je? Saj ne vem —

Mačeha *kriče.* Ne veš? Seveda ne veš. Ničesar nisi vedel, bahač! Ti s topimi možgani! (*Se divje obrne od njega k sosedi.*) Kaj pa vi tukaj?

Soseda *užaljena.* Ampak, soseda! Sami ste dejali, naj malo pogledam po možu, ali mu je česa treba.

Mačeha. Seveda sem rekla. Prej, ko sem še mislila — (*Se rezko zagrohoče.*) Treba! Njemu! Pameti mu je treba. Kar pojdite. — Ž njim moram govoriti. Na samem. Zijal ne potrebujem.

Soseda *spravlja pletivo.*

Oče *se je opotekel v naslanjač; izmučen.* Helena! Helena!

Hči *se zdrami iz otrplosti, stopi k očetu in se zgrudi predenj.*

Oče *se skloni k njej in ji dvigne obraz.* Dete, kaj pa je bilo?

Hči *šepetaje.* Oče —

Mačeha *iztegne roko proti sosedi.* Prej naj odide ta-le tukaj. Potem bomo govorili. Pa še kako bomo govorili. Za vselej.

Soseda. Saj že grem. (*Jezno-zaničljivo.*) Ali je to vedenje! Sram vas bodi. — Taka ženska! (*Odide skozi srednja vrata.*)

Mačeha *sede za mizo; hropeč.* Vidiš, starec. Tako je. To je sedaj tvoje plačilo. Lep uspeh to. Lahko si ponosen nanj. — V sramoto nas je spravila. To imam od tega, da sem dan na dan, leto za letom poslušala njeno cviljenje.

Oče *drži hčeri roko na glavo.* Ženska, povej vsaj —

Mačeha. Molči! In ne draži me. Tvoja ljuba Helena, Lenica, Lenčika — križani Bog! Kar duši me. (*Udari s pestjo ob mizo.*) Dekle, po kozarec vode mi pojdi v kuhinjo. Vsaj za to boš menda še dobra.

Hči *se zravna in odide skozi desna vrata.*

Mačeha. Sedaj jo pa imaš na vratu, to punco! Pa stori z njo, če moreš kaj! Še peti se ni upalo, to nežno dekletce iz sladkorja. (*Stisne pest v onemogli jezi.*) O, človek bi zblaznel od togote! Ta — ta —. (*Glas ji odreče.*)

Hči *se vrne s kozarcem vode, ki ga postavi pred mačeho; nato odvijje šerpo, sname plašč in oboje obesi na stojalo, stopi k očetu in se zopet zgrudi predenj.*

Oče ji položi roko na glavo.

Mačeha izpije vodo in postavi kozarec trdo na mizo. In žvižgali so ji, da mi še sedaj zveni po ušesih. In kričali so — kaj, kričali — tulili in rjuli. Kakor v peklu je bilo. Ona pa je stala na odru kakor tnalo. Glupo kakor vedno. S tistimi srepimi očmi . . . No, kako ti prija to, veliki umetnik, ki si jo izučil? In kaj praviš ti, velika umetnica? He?

Oče umakne roko s hčérine glave in se sesede v naslanjač; pobito. Helena — ti — ti nisi pela?

Mačeha šine s stola in vihra po stanici; naposled se ustavi tik očeta in hčere. Pela! Bog nebeški! Jaz bi bila bolje! Zavesa pa na oder . . . Ta sramota! (Zopet stopi nekaj korakov in sede k mizi.) Zakaj je nisem potegnila za lase, da bi jo bila poteptala v prah, to gadno stvar!

Hči vstane; ledeno mirno. V prah me teptate že od nekdam.

Mačeha šine pokonci. Kaj? Sedaj sičeš? Tukaj, v tem beraštvu, ti raste greben. Tamkaj pa ga nisi imela poguma. Zato, ker si rojena za beraštvo. (Očetu.) Zvrtelo se ji je vpricho ljudi. In padla je — v tej novi obleki. (Stopi k hčeri in jo strese za rame.) Starec, v tej novi obleki, za katero smo hranili mesece in mesece. Vsa prašna je, vsa zamazana. Seve, kakor nalašč zanjo — te povaljane cunje!

Hči se opoteče k mizi, sede in se z glavo nasloni nanjo.

(Konec prihodnjič.)

Janko Glaser:

V album samotarju.

Enemu duša je mrka;
drug brezskrbno srka
si razkošja povsod.
Kaj si med prve krenil?
Raje bi šel in naplenil
polno si dušo lepot!

Ni naplenil
1/7 1919

Anton Funtek:

Za hčer.

(Drama v enem dejanju.)

(Konec.)

Oče je potegnil robec iz žepa in si otrnil oči; zdaj proseče dvigne roke. Žena, ali nimaš nič srca?

Mačeha upre roke v bok. Za koga? Zate? Ali ni dovolj, da ti strežem že četrto leto kakor otroku? Ko nisi za nič? Ko nimaš nič? Oh, moja neumna pamet, da sem te vzela, pa si nakopala še to-le spako na glavo! — Zanja? Saj ni moja hči. In tako ošabna po vrhu. Zdaj, seve, jo bo minila ošabnost. Pa še lepo ponižna bo. Bog me udari, ako ne bo. — Prepala pevka! Še na ulico ne sme. S prstom bi kazali nanjo. In v obraz bi se ji grohotali. Pa ti-le spodaj v hiši — ta sodrga škodoželjna. O — to bo življenje, to!

Oče zamolklo, preteče. Sama ga napravljaš za tako. Pekel je pri nas.

Mačeha. Ni še. Utegne pa biti. Če se ne zgodi po mojem. Doslej sem prenašala marsikaj. Odslej pa ne bom več. Ne od tebe, ne od te-le. Ne bo mi vihala nosu in ga ne bo. Ošabnost ošabna! Nihče ji ni bil zadosti dober. Zdaj — če bi še enkrat vprašal tam-le na ogalu trgovec zanjo —

Oče prezirno. Tisti stari kramar —

Hči dvigne na pol glavo in stimi v zrak.

Mačeha rezko. Seve. Preslab za tako gospodično. Vsaj graščak bi moral biti. Gospa bi pa pela. Doma, zase. V svili in žametu. Pa križema bi držala roke. In v mehke preproge bi pogrezala nožice. — Haha! Ne boj se. Saj ga ne bo, starega kramarja. Si je že izbral drugo. Ampak kaj tisto. Kar kljuko si bodo podajali drugi snubači. Sedaj celo. Po toliki slavi. (Stopi k hčeri.) Za nobeno rabo nisi. Še za deklo ne. Kvečjemu — (S ciničnim smehom.) Kvečjemu — eh, lice je čedno, telo ni napačno — mladih postopačev gosposkih na ulici je dosti — —

{ Oče plane kvišku, kakor bi se hotel pognati nanjo. Žena!
 { Hči poskoči izza mize; težko dihaje. Vi — vi!

Mačeha *upre roke ob bok.* No, kaj? — Ali naj se peham in ubijam, dokler bo kaj sape v meni? Da bi vidva lenarila? Zate, starec, se že moram, ko sem te vzela. Ampak zanjo! Od jutri dalje bo drugače. Od jutri dalje ne bo jedla kruha zastonj. Tukaj že ne. In petja bo tudi konec. In ta-le škatla (*Pokaže na pianino.*) pojde takoj iz hiše.

Oče *se zopet sesede v naslanjač.*

Mačeha. Dvajsetletno dekle, pa nič. In nikoli nič. Samo za napotje. In za postopanje. Ni napačno, če bi jo kdo gledal. In pa veš, koliko si mi kvasil: „Žena, lično se boš oblačila zopet. Dobro se bo živelo.“ Ta-le, tvoja hči, naj bi skrbela za lično obleko. Za dobro življenje. Haha. Ona! Pa naj skrbi, če more! (*Zaihti od jeze.*) Oj, k leto življenje tako! (*Sede k mizi in ihti čimdalje huje.*)

Hči *se umakne od mize.*

Oče *rahlo.* Helena, kje si?

Mačeha *divje vzpogleda; hripavo.* Le kliči jo k sebi! Pa še prav nežno jo kliči: Lenica, Lenčika! — Nikar da bi jo pognal od sebe kakor — kakor —

Hči *stopi k mačehi; trdo.* Od hiše me hočete spraviti, vem.

Mačeha. Pa te tudi bom, dekle. Na mojo vero, da te bom. Jaz ne pojdem, ampak ti pojdeš.

Hči *sovražno.* Ne. — Očeta vam ne prepustim.

Mačeha. Glej, glej! Kako pa govoriš z menoj? Odkdaj pa imaš besedo v hiši? Kdo pa si?

Hči *trdo; tik nje.* Ne pustim, da bi ga zbadali in mučili vsak dan še bolj. Zato ne grem.

Mačeha *skoči razkačena izza mize.* Bomo videli. Morda pojdeš kaj kmalu. Sama od sebe. Pa tako-le da bi me gledala? O, ti — ti — ne poznaš me še! — Zdaj pa stori, da se izgubiš. V kuhinjo, da te ne vidim. Sicer te zdajci vržem po stopnicah. Na ulico. Med ponočnjake.

Oče *se ob zadnjih besedah vzpne, kakor bi ga bil gad pičil.* Ti! Tega ne boš. Jaz sem tudi še tukaj.

Mačeha *porogljivo.* Ti? Kaj pa hočeš ti? Le pridi semkaj. Nebesa boš videl, če se me lotiš.

Oče *stopi težko sopeč k mačehi in jo ujame za roko; srdito, sikaje.* Ženska, odidi! V kuhinjo. Na stopnice. Kamor hočeš.

Mačeha. Ti da bi me podil iz sobe?

Oče. Jaz. Če ne greš, pojdeš siloma. Govoriti imam s Heleno.

Hči. Jaz tudi z vami, oče. Toda vpričo te-le ne.

Mačeha *sarkastično*. Lepo, lepo. Zdaj pa nalašč ne grem. Pusti me. (*Poizkuša izviti roko.*) Nalašč ne.

Oče *zamolklo*. Ne?

Mačeha *udari s peto ob tla*. Ne. Skrivaj se ne bosta menila. Pa se ne bosta.

Oče *zaškriplje z zobmi*. Ženska, ta-le moja roka je slabotna, toda zdaj — (*Kakor bi mu ves divji srd prikipele iz duše.*) Zate — ah! (*Prime mačeho z obema rokama za vrat; težko.*) Ali pojdeš? Zdaj-le, ko te imam v pesteh — — Pojdi, ti pravim. Zadavim te, ako ne odideš.

Hči *plane k obema in zaman poizkuša očeta odtegniti od mačeha*. Oče!

Mačeha *grgraje*. Izpusti me!

Oče *jo davi kakor blazen*. Zadnjikrat. Ali pojdeš ali ne?

Mačeha *se mu zaman poizkuša izviti*. Da, da! Mož! Zver! Saj grem.

Oče *jo pritira blizu do desnih vrat*.

Mačeha *se oprostí in plane k desnim vratom; med vrati*. To — stoj — za to se še pomeniva. Jutri. (*Izgine v kuhinjo.*)

Oče *stoji s stisnjenimi rokami in s sklonjeno glavo, kakor pripravljen za nov napad; ves se trese in lovi sapo*.

Hči *rahlo stopi k njemu*. Oče!

Oče. Ali je še tukaj?

Hči. Odšla je.

Oče *stopi k desnim vratom in jih zaklene; poizkuša, ali so zaprta*. Tako. — Sedaj sva sama. Sedaj ne more k nama. In med naju tudi ne. Rajši jo pogubim. — (*Mirneje.*) Helena!

Hči *mu položi roko na ramo*.

Oče *jo objame; po kratkem premolku*. Midva sva drug za drugega. Ker naju druží beda. (*Milo, z zadušnim glasom.*) Ubogo dete!

Hči *zaihti ob njegovih prsih*.

Oče *jo izpusti*. Slabo mi je. Noge se mi tresejo. Preveč je bilo zame. Omotica me obhaja. *Kakor bi hotel omahniti*.

Hči *ga prestreže in ga spremi do naslanjača*.

Oče *sede; krčevit trepet ga izpreletuje; z obema rokama si zakrije obraz*.

Hči *poklekne predenj*.

Premolk.

Iz kuhinje se čuje ropotanje s posodo.

Oče počasi dvigne glavo in položi hčeri roko na teme; zamolklo. Helena — Lenica! Sedaj je konec. Nič nama ni ostalo več.

Hči. Nič.

Oče. Kakor bi bila zazijala globel in pogoltnila vse skupaj.

Hči. Vse. Tudi dušo.

Oče. Jaz — jaz — — Da se morem, pa bi se jokal. Z izsušenimi očmi. Zate, Lenica! Za tvojo bodočnost.

Hči. Ta — Na dnu leži v globeli.

Oče. In kaj — sedaj?

Hči. Ne vem. — Kako sem sploh še tukaj . . .

Oče *iskreno*. Pri meni si. Pri očetu, Lenica. Tukaj ostani. Pri mojem znožju. Veš tako, kakor si vedno sedela tako rada. Takrat, ko sem ti pravil bajke, mali sirotici.

Hči. Bajke. Oba sva verjela vanje. (*Prekipi*). O da ni vas, saj ne bi bila tukaj.

Oče. Ne?

Hči. Niti ne trenutek.

Oče *potihoma boječe*. Pobegnila bi bila?

Hči *mračno*. V noč. Na zasneženo cesto. Kamorkoli.

Oče *prikima*. Svet je velik. Noben kot ni tako tesen, da ne bi držala pot iz njega. Četudi iz sramote.

Hči *se zdrzne*. Ali mi jo očitata še vi?

Oče *iskreno pomilovaje*. Kaj moreš ti zanjo! Lenica ubožica! — Ali kako vendar —

Hči *naglo vstane*. Grozno je bilo.

Oče. Žvižgali so ti. Sramotili so te —

Hči *sede k mizi in si podpre glavo*. Do vratu mi je tolklo srce. Nekaj studenega se mi je ovijalo okoli vratu. Kakor ledena kača. Na odru skrita pa je stala ona — vaša žena. Čutila sem njene oči uprte nase. Njene sovražne, hudobne, prežeče oči. Kakor bi se mi vpijale v dušo. In obšel me je blazen strah. Strah, kaj bo, če prepadem. In zmedlo se mi je. Pisani krogi so mi zaplesali pred očmi. Mrzel znoj mi je oblil čelo . . .

Oče. Da. To so njene oči. Vampirske oči. Življenje pijo iz telesa.

Hči. Pa mi je samo zagrgalo v grlu. Samo hreščeč glas se mi je izvil iz njega. Kakor ne bi bil moj. Samo v megli sem

videla ljudi. In žvižgali so, sikali so, smejali so se. In zavesa je padla. Z njo pa sem padla tudi sama. Zamolklo so zveneli tisti grozni glasovi do mene . . . Kakor od nekod iz dalje. Iz praznine. — Nato pokonci. Pobegniti sem hotela z odra. Ven na zametane poljane. V gluho samoto. (*Umolkne; potem hipoma srdito.*) Pa me je že zgrabila ona — vaša žena. In klela me je. Vpričo vseh na odru. Nato domov. In vso pot je kričala name in me zmerjala. (*Plane kvišku*) Oh! Oh!

Oče se iztežka premaguje. Ona. Vselej ona. Ta zver še pogubi tebe in mene. Lenica, to je kazen božja, da sem jo vzela. Njo po miljeni tvoji materi. Pa — kadar si se jokala, sirota, brez matere in nisem vedel, kaj početi s teboj — — Ej, takrat je še kazala drugo lice. Takrat je bila zgolj usmiljenost s tabo. Zgolj dobrota. Dokler ni prišla v hišo. In tepla te je potem. Jaz glupi slabič! Ubiti bi jo bil moral. Že davno, preden sem oslepel. Bog sam bi mi bil oprostil greh.

Hči s srepimu očmi, uprtimi v praznino. In kako bo šele zdaj. Kako bo mučila vas in mene. Dan za dnevom. Dokler ne izpije krvi obema. (*Hitro stopi k očetu in ga prime za roko; nujno.*) Oče, poslušajte me.

Oče dvigne glavo. Kaj?

Hči brez sapa. Pojdite z menoj. Iz te hiše. Takoj.

Oče. Kam Helena?

Hči kakor prej. Samo od nje. Drugam. V svet.

Oče odkima. Tak, kakršen sem? Ubožica, kaj veš ti o svetu. Kaj hoče zunaj nadložen, star, slep siromak? Niti miloščine ne bi mogel prositi po cestah . . .

Hči. Ako bi poučevala — —

Oče. Klavir, misliš? Petje? Daleč med neznanci? Tujka? Ko je toliko drugih? Ne, Helena. Dva izgnanca bi šla odtod. Brez cilja v vihar. Brez opore. Dva begunca, ki ne bi utekla niti sama sebi.

Hči. Prosim vas, oče! Pojdite vendarle. In če grem služiti za deklo —

Oče. Ne, deklica. Za to nisi. Ampak čuj. Odtod moraš. Sama. V veliko mesto moraš. Tam so gledališke posredovalnice. Trkati moraš od druge do druge. Naposled se ti odpre pot. Mora se ti odpreti. Preveč zmoreš, da bi ostala v nižini. — Glej, prodajva, kar je mojega. Tam-le pianino, potem veliki zaboj z muzikalijami. Nekaj vrednosti je v partiturah. Vse to bo zate.

Izkupilo bo zadoščalo. Samo zate. Za naju oba ne. In čas, ko te ne bo tukaj, že prebijem kako. Zato, ker bom imel nado, zaupanje v tebe.

Hči. Toda ona — vaša žena —

Oče. Zadirala se bo vame, misliš? Naj se. Prvo je, da se otmeš ti. Da se ohraniš sebi in umetnosti, Helena. Samo iz te ječe moraš. Ko ne bodo več prežale nate hudobne oči, najdeš samo sebe. Lahk mora biti tvoj korak. Jaz pa bi ti bil pretežko breme. Pojdi, pobegni tudi od mene. Ali slišiš, Helena? Ali hočeš iti?

Hči *molči, vidi se ji, kako se bori sama s seboj.*

Oče. Ne. Nocoj mi ni treba odgovarjati. Jutri boš mirnejša. Premisli do jutri. Potem mi poveš . . .

Hči *mračno.* Kaj naj bi premišljala? Od vas ne morem, oče. Ne smem. Zaradi vas ostanem. In *(z ubitim glasom)* uklonim se ji. Njej, vaši ženi. Naj stori z mano, kar hoče. Naj me ima za deklo. Za karkoli. Pokorna ji bom. Vas pa ne pustim.

Oče *nujno.* In tvoja umetnost, Helena? Ali naj ti umro vse pesmi v duši? Zapreti se hočeš semkaj? V ta-le bedni dom, ki nima nikoli solnca? Ali veš, kaj bo storila iz tebe? Ona tam-le?

Hči. Vem. Predobro vem, oče. *(Odločno.)* Ali vas ne pustim tukaj. Ne! Nikar me ne pregovarjajte. Niti en dan vas ne pustim. Pri tej ženski ne. Dokler boste živi, ne.

Oče *izpusti njeno roko in se živo vzpne; potem se zamisli; naposled počasi.* Dokler bom živ, ne. Tako si rekla. Da. Umejem. Ker me ljubiš. Pa ne moreš od mene. Edino mene ljubiš. In jaz — *(Krčevito jo prime za roko.)* jaz tudi ljubim samo tebe. Vse bi dal zate — vse. *(Kakor bi ga zdajci prešinila misel.)* Celo — Dobro je tako. To je . . . *(Živo kima predse, potem izpusti hčerino roko in si potegne z roko preko čela.)* Prostosti — samo prostosti ti je treba.

Hči. Kaj govorite, oče?

Oče *kakor sam zase.* Vse drugo pride samo po sebi. *(Se zasmije.)*

Hči *osupla.* Ne umejem —

Oče *kakor bi se zdramil.* Oh, da. — Ali sem kaj dejal? Nič, Helena. O prostosti se mi je zazdelo nekaj. O škrjančku, ki je žvrgolel nad nižino. Tako kakor ti. V kletki ne bi mogel. Vidiš, take dozdevke imam rad . . .

Hči *kakor prej*. Tako zmedeno govorite. Prosim vas, nikanar takih besed. (*Se kakor v skrbeh skloni čezenj.*)

Oče *jo gladi po licih*. Norica! Kaj bi se bala? Kakor bi star človek ne mogel imeti lepih sanjskih podob. Takih, ki se izpreminjajo v resnico . . . (*Se zopet zasmije.*)

Hči *strahoma*. Ta smeh. Oče, ta čudni smeh. To ni smeh. To ni smeh.

Oče. Kaj pa naj bo? — (*Nežno.*) Glej, vse skupaj je samo glupost. Če se mlad človek boji življenja, mislim.

Iz kuhinje se začuje ropot s posodo.

Oče. Kako razgraja! Zgolj iz togote. Ker ne more med naju. Najrajše bi strla še tebe. Kakor tiste čepinje. Pa te ne bo, Helenica!

Hči *se mu tesno privije*. Oče, groza me je!

Oče *navidezno miren*. Pri meni? Nikar naj te ne bo. Celó mene ni. Celó ob taki ženski ne . . . Celó zdaj ne . . . O, tedaj pač, ko sem čutil, da oslepim — tedaj — (*Naglo prestane.*) Ne, to ni nič zate.

Hči *plašno*. Kaj?

Oče *po premolku; kakor bi ga bila obšla nova misel; nerovno*. Helena!

Hči. Oče?

Oče. Helena, dej — ali si že kdaj mislila na konec?

Hči. Na konec? Na kakšen konec?

Oče. Na smrt, mislim.

Hči *ga vzgrožena nehote izpusti*.

Oče. Ne na mojo. Na svojo smrt, Helena. (*Nujno.*) Ali si že kdaj mislila nanjo?

Hči. Samo srečen človek ne misli na smrt.

Oče. Toda — nesrečni jo časih tudi sam priklíče, Helena.

Hči *s široko razprtimi očmi*. Da bi — končala sama sebe?

Oče. Tako sem hotel reči.

Hči *kakor blazna*. Ne, ne!

Izza desnih vrat se začuje, kako se razbije posoda na tleh.

Oče. Naj le razbija. — Helena, tudi takrat nisi mislila na smrt, ko si trpela največ?

Hči. Ne. Nisem, oče.

Oče. Tudi prej — nocoj ne? Ko si propadla?

Hči *bolestno*. Kako me mučite!

Oče *slovesno*. Tudi prej ne?

Hči *vzkrikne*. Tudi ne!

Oče *kakor pomirjen*. Voljo imaš do življenja, deklica. Zato — tudi odslej ne boš?

Hči *vsa zbegana*. Ta prašanja . . . Ne, ne! Končala se ne bom.

Oče. Prizezi mi, Helena.

Hči *brez volje*. Prisezam, oče.

Mačeha *za zaprtimi desnimi vrati, bije ob duri*. Ali bo že konec?

Oče *se ljuto obrne k desnim vratom; nato počasi*. Konec? Da, takoj. — Nič ji ne odpiraj, Helena. Zdaj še ne. — Midva pa sva se dogovorila. Kaj bi še povedela ti meni, jaz tebi? Vse je jasno.

Hči *mrmraje*. Jasno? Kaj?

Oče. Meni vsaj. Pa bodi dovolj. Jutri — — Nocoj sem miren, Helena. Še nikoli nisem bil tako. Samo nekaj si še poiščem. Med muzikalijami v velikem zaboju. Nato pa — spal bom kakor še nikdar. (*Ginjen; kakor bi jo rotil.*) In ti — je li — veš, v svet boš morala vendarle. Pa ostaneš poštena, je li, deklica ljuba?

Hči *se ga oklene*. Ali — saj ne vem . . .

Oče *se ji rahlo izvije*. Da, da. Kaj bi silil v tebe s takimi prašanji. (*Kakor mu ne bi hotel glas iz grla.*) Spat pojdem, Helena. Oči me peko. Srce pa me ne peče. (*Trdo.*) Oni tam-le pa odpri potlej. Nečem je več — nocoj. Zastrupila bi mi sanje — Lahko noč, dete.

Hči *se mu zopet privije*. Ostanite še pri meni, oče. Ne vem — tak strah prhuta okoli mene . . .

Oče *nežno*. Norica! Bog s tabo — nocoj in — potem. (*Vstane.*) Sedaj me pa pusti.

Hči *ga opira, ko stopata proti levi sobi*.

Mačeha *osorno, bijoč ob desna vrata*. Ali bo že kaj ali še ne?

Oče *že na pragu leve sobe*. Precej, precej. — Helena, saj vidiš, da moram od tebe. Ker je nečem več tukaj. (*Ginjen.*) Helena! Vidiš, rad te imam. Nocoj še rajši. Ker se mi smiliš. Zato pa — (*Kakor bi lovil sapo; v presledkih.*) Daj — da te poljubim. Preden — preden grem — spat.

Hči *se zgrudi predenj, prevzeta od bolesti*.

Oče *položi hčeri roke na glavo, kakor bi jo blagoslavljal, jo dvigne k sebi in jo strastno poljubi na čelo*. Oba stojita, kakor se ne bi mogla ločiti.

Mačeha *divje izza desnih vrat. Odprita! Sicer razbijem vrata!*

Oče *stopi hitro v levo sobo in potisne vrata za seboj.*

Hči *se zgrudi na prag. Oče!*

Oče *zaklepa od znotraj.*

Hči. *Zakaj zaklepate? (Hipoma plane kvišku, kakor bi jo bila obšla strahovita misel.) Oče! Kaj to pomeni? (S silnim glasom.) Odprite! (Poizkuša vsa iz sebe odpreti vrata.) Odprite, oče! Za Boga, ali slišite! Prosim vas!*

Mačeha *za desnimi vrati. Kaj pa razsajaš tako?*

Hči *plane k desnim vratom in jih odpre.*

Mačeha *stopi v sobo; razljučena. Ali je treba takega vpitja? — Kje je on?*

Hči *iztegne roko proti levim vratom; mrzlično, zbegana od groze. Zdaj! — Bog nebeški — — (Skoči k vratom na sredi in jih odpre; z obupnim krikom.) Soseđa! Soseđa!*

Ko stoji hči med srednjimi vrati, počí v levi sobi strel.

Hči *se obrne in obstoji kakor odrevenela.*

Mačeha. *Za Kristusa svetega! (Plane k vratom na levi strani in bije po njih.)*

Soseđa *v nočni čepici in spodnjem krilu, zavita v veliko ruto, prihiti na prag srednjih vrat. Križ božji! Kaj je?*

Hči *se opoteče od srednjih vrat na sredo sobe in vzkrikne. Zame! (Zakrili z rokami, omahne in se sesede na kolena; potem si zakrije obraz z rokami in se skloni z glavo na tla; krčevit trepet jo izpreletuje.)*

Zavesa pade hitro.

Ivan Albreht:

Mati moli.

Pod oknom jablana razcvetena,
med tujo gospodo hči izgubljena —
in sama z nesrečo sem mati!

O, grudica rodna, ljubezni najčistejša druga,
kadar pogoltne smrtna me struga —
dovoli, da v tvojem naročju smem spati!